

УДК 811.11

АНГЛІЙСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК РІЗНОВИД СПЕЦІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ

Янковець О.В.

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Б. Хмельницького, Україна, м. Хмельницький

У статті визначається поняття «прикордонна термінологія» та її роль у підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників. Аналізуються структурні та семантичні особливості прикордонної термінології та закономірності її функціонування.

Ключові слова: прикордонна термінологія, структура, комунікація, словотвір, функція.

Янковець О.В. Английская терминология как разновидность специальной лексики / Национальная академия Государственной пограничной службы Украины им. Б. Хмельницкого, Украина, Хмельницкий.

В статье определяется понятие «пограничная терминология» и ее роль в подготовке будущих офицеров-пограничников. Анализируются структурные и семантические особенности пограничной терминологии и закономерности ее функционирования.

Ключевые слова: пограничная терминология, структура, коммуникация, словообразование, функция.

Yankovets O.V. English border guard terminology as a kind of specific lexis / The National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Ukraine, Khmelnytskyi.

The article defines the notion “border terminology” and its role in training future border guard officers. It analyzes the structural and semantic features of border guard terminology and the peculiarities of its functioning.

Keywords: border guard terminology, structure, communication, derivation, function.

Вступ. На даному етапі розвитку всіх галузей наук виникає нагальна потреба відобразити відповідні поняття англійською мовою – однією з найважливіших мов світової спільноти. Англійська мова є офіційною мовою низки міжнародних організацій: Європейського Союзу, Ради Європи, НАТО та інших. Становлення і розвиток термінологічної лексики, семантична структура термінів перебувають в центрі уваги лінгвістів та фахівців інших суміжних галузей. Кожна наука прагне максимально впорядкувати термінологію, якою вона користується, і, встановивши співвідносність між словом і термінованим поняттям, досягти максимальної точності й лаконічності кожного терміну. Але певні галузі знань, в тому числі прикордоннологія, є недостатньо дослідженими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Інтеграція та взаємодія різних наук вимагає посиленої уваги науковців до питань термінознавства та дослідження функціонування термінологічних структур у різних сферах людської діяльності. Проблеми становлення, семантики, деривації та тенденції розвитку термінологічних одиниць, фахової лексики вивчали вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема В. Виноградов, В. Лейчик, Г. Винокур, Б. Головін, Т. Кияк, В. Даниленко, К. Кусько, А. Крижанівська, Е. Жильбер, А. Ширмер, Й. Сміт, Ф. Дорнер, та інші. Цвяк Л. В. присвятила своє дослідження прикордонній термінології сучасної німецької мови, її лексичним особливостям, структурі, способам утворення та шляхам передачі на українську мову [6]. Правдун Т. О. у своєму дослідженні ретельно проаналізувала особливості

репрезентацій лексико-семантичної групи «прикордонник» в українській та англійській мовах [5].

Метою статті є проаналізувати особливості англійської термінології як різновиду спеціальної лексики. Для досягнення даної мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Дослідити значення та особливості прикордонної терміносистеми англійської мови.
2. Визначити основні ознаки терміна та вимоги до нього.
3. Проаналізувати структурні особливості англійської прикордонної термінології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Терміни – це цілком офіційні, прийняті й узаконені в певній галузі науки чи техніки позначення, назви понять [4, с.49]. Специфіка термінів зумовлена сферою функціонування термінологічних одиниць, а також тим, що терміни є номінативними одиницями мови науки й техніки, а не одиницями природної мови загалом. Саме в науковій сфері мови терміни виконують свої основні функції: номінативну – назви класу спеціальних об'єктів чи їх ознак; сигніфікативну – позначення загального поняття, яке належить до системи спеціальних понять цієї галузі знання; комунікативну – передавання в часі і просторі спеціального знання та ін. [3, с. 38–39].

Основними ознаками, які можна використати у процесі виділення термінів у складі спеціальної лексики, є такі: 1) специфічність використання (кожний термін належить до спеціальної галузі знань); 2) функція називання поняття; 3) дефінійованість (наявність наукової дефініції); 4) точність значення (яка встановлюється дефініцією); 5) контекстуальна стійкість (значення терміна є зрозумілим без контексту і мало залежить від контексту); 6) стилістична нейтральність; 7) езотеричність (точне значення терміна відоме тільки спеціалістам); 8)

конвенційність (цілеспрямований характер появи); 9) номінативний характер (термін – це зазвичай іменник або словосполучення на основі іменника); 10) відтворюваність у мовленні (яка є важливою для словосполучень). [1, с. 85, 86].

Термінологія, яка є частиною лексичного складу мови, все-ж-таки має певні відмінності від загальноповсякденної лексики. Сучасні лінгвістичні вчення висувають наступні вимоги до терміна:

1. Відповідність правилам і нормам певної мови.
2. Систематичність.
3. Дефінітивність (одне чітке визначення).
4. Відносна незалежність від контексту.
5. Точність.
6. Стислість (по можливості).
7. Однозначність.
8. Експресивна нейтральність.
9. Милозвучність. [2, с.12-13]

Пропонуємо аналіз прикордонного терміна «conditions of entry» на відповідність загальноприйнятим вимогам до терміна. Даний термін відповідає правилам англійської мови як аналітичного типу мови за морфологічною класифікацією. Термін «conditions of entry» має чітке та точне визначення – «умови в'їзду», є стислим, однозначним та експресивно нейтральним. Також дане термінологічне словосполучення є милозвучним, тобто відповідає вимогам евфонії.

Кожній сфері науки притаманна власна терміносистема. Щодо прикордоннології, то ця сфера безпосередньо пов'язана з юриспруденцією та військовою справою, але хибним є ототожнення прикордонної термінології із військовою чи юридичною. Прикордонна термінологія – це сукупність термінів прикордонної сфери. До прикордонної термінології ми відносимо:

1) слова і сполучення, які позначають військові поняття, тобто поняття, що безпосередньо пов'язані зі збройними силами, воєнною справою, веденням бойових дій, тощо (*fight, terrorism, clash*);

2) науково-технічні терміни, які вживаються у зв'язку з військовими поняттями (наприклад, *submachine gun – автомат, signal pistol – сигнальний пістолет, thermovisor – тепловізор*);

3) юридичні терміни, знання яких є необхідним сучасному прикордоннику як представнику правоохоронної структури (*detection – виявлення, investigation – розслідування, current legislation – чинне законодавство*);

4) слова і сполучення, які хоча й не позначають власне військових чи прикордонних понять, однак вживаються майже виключно у військовій сфері, а в загальному вживанні є маловідомими (наприклад, *sniffer dog – службово-розшуковий собака*);

5) деякі лексичні одиниці, які дещо змінили своє початкове значення та перейшли у сферу прикордоннології із суміжних сфер, але набули іншого значення: *checkpoint (контрольний пост)* – ориг. «*an aviator's term for landforms or structures of known height against which the craft's altitude could be visually checked*» (*контрольні мітки*).

Опираючись на аналіз Уніфікованої програми підготовки прикордонників Європейського Союзу (Common Core Curriculum), а також сучасних підручників з англійської мови за професійним спрямуванням, ми пропонуємо наступну структурну класифікацію прикордонних термінів:

1. Прості, які складаються із одного слова: *a deportee* [7,с.151], *ticketing* [7, с.165], *routing* [7, с.165], *e-ticket* [7, с.165].

2. Складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *motoric skills* [7, с.31], *movement patterns* [7, с.31], *work-related* [7, с.7], *surveillance related* [7, с.73], *land borders* [7, с.110], *sea borders* [7,

с.110], *body checks* [7, с.113], *coercive measures* [7, с.115], *truncheon techniques* [7, с.115], *border-related* [7, с.120], *inadmissible persons* [7, с.150], *document abuse* [7, с.151], *inadmissible persons* [7, с.151].

3. Терміни-словосполучення, які складаються з декількох компонентів: *counterfeit and fantasy documents* [7, с.93], *basic international documents* [7, с. 95], *biometrical travel documents* [7, с.95], *memory chip* [7, с.95], *biometric-based travel document* [7, с.95], *document holder assessment* [7, с.95], *law enforcement officer* [7, с.98], *criminal investigation procedures* [7, с.98], *protecting a crime scene* [7, с.98], *documenting a crime scene* [7, с.99], *counter-smuggling system* [7, с.105], *to tackle cross-border crime* [7, с.107], *international counter-smuggling system* [7, с.107].

Окремою групою слід виділити терміни-словосполучення, утворені з допомогою прийменника “of” для передачі родового відмінка: *technical means of vehicle recognition* [7, с.105], *refusal of entry* [7, с.75], *right of appeal* [7, с.75], *conditions of entry* [7, с.75], *shipment of evidence* [7, с.102], *abuse of the transit concession* [7, с.165], *confirmation of presence of spouse* [7, с.165], *purpose of the stay* [7, с.165].

На особливу увагу заслуговують явища синонімії та антонімії в прикордонній терміносистемі. Наприклад, синонімічними конструкціями є такі словосполучення:

to guard borders – to protect borders;

false documents – fraudulent documents – fantasy documents [7, с.93] - *falsified documents* [7, с.97] ;

trafficking in human beings [7, с.104] - *people smuggling* [7, с.104].

Зважаючи на специфіку прикордонної служби, багато явищ характеризуються наявністю антонімічних конструкцій. Значна кількість антонімів утворилась за допомогою афіксації:

trafficking practices - counter-trafficking practices [7, с.105];

direct evidence - indirect evidence [7, с.101];

approved ports - non-approved ports [7, с.152];

Schengen flights - non-Schengen flights [7, с.153].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Прикордонна термінологія – це сукупність термінів прикордонної сфери. Проаналізувавши існуючі термінологічні лексичні одиниці у сфері прикордоннології з використанням Уніфікованої програми підготовки прикордонників Європейського Союзу (Common Core Curriculum), ми дійшли висновку, що дана термінологія характеризується основними ознаками, які можна використати у процесі виділення термінів у складі спеціальної лексики. Термінологія, яка є частиною лексичного складу мови, має певні відмінності від загальноповживаної лексики, але відповідає всім вимогам, які сучасна лінгвістична наука висуває до терміна. Подальші дослідження у даній сфері вбачаються у ретельнішому дослідженні кожного способу словотвору прикордонної термінології, а також ґрунтовному аналізі звітних матеріалів Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу “FRONTEX” та Місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні “EUBAM”.

Література:

1. Гринев-Гриневиц С. В., Сорокина Э. А., Скопюк Т. Г. *Основы антропологистики (к лексическим основаниям эволюции мышления человека): Учеб. пособие.* – М.: Компания Спутник, 2005. – 114 с.
2. Д'яков А.С. та ін. *Основы терминотворения: семант. та соціолінгв. аспекти/ Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б.* – К.: Вид.дім «КМ Academia», 2000. – 218с.

3. Лейчик В. М. Предмет, методы и структура терминоведения: Автореф. дис. докт. филол. наук. – М., 1989. – 46 с.
4. Павлова О. Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки (до проблеми класифікації спеціальної лексики) / О. Павлова // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». - Л., 2008. - № 620. - С. 49–54.
5. Правдун Т. О. Особливості репрезентацій лексико-семантичної групи «прикордонник» в українській та англійській мовах: структурно семантичний та семантико-стилістичний аналіз / Т. О. Правдун // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Філологічна. – 2013. – Вип. 39 – С. 196-200.
6. Цвяк Л.В. Сучасна прикордонна термінологія: особливості утворення та перекладу / Л.В. Цвяк // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2013. – Вип. 11. – С. 357–365.
7. Frontex. Common Core Curriculum. EU Border Guard Basic Training. – Warsaw, Poland, 2012. – 270 p.

References:

1. Hrynev-Hrynevych S. V., Sorokyna Э. A., Skopiuk T. H. Osnovy antropolynhvystyky (k leksycheskym osnovanyiam evoliutsyy myshleniya cheloveka): Ucheb. posobyе. – М.: Kompanyia Sputnik, 2005. – 114 s.
2. Diakov A.S. ta in. Osnovy terminotvorennia: semant. ta sotsiolinhv. aspekty/ Diakov A.S., Kyiak T.R., Kudelko Z.B. – K.: Vyd.dim «KM Academia», 2000. – 218с.
3. Leichyk V. M. Predmet, metody y struktura termynovedenyia: Avtoref. dys. dokt. fylol. nauk. – М., 1989. – 46 s.
4. Pavlova O. Terminy, profesionalizmy i nomenklaturni znaky (do problemy klasyfikatsii spetsialnoi leksyky) / O. Pavlova // Visnyk Nats. un-tu «Lvivska politekhnika». Seriiia «Problemy ukrainskoi terminolohii». - L., 2008. - № 620. — S. 49–54.

5. *Pravdun T. O. Osoblyvosti reprezentatsii leksyko-semantychnoi hrupy «prykordonnyk» v ukrainskii ta anhliiskii movakh: strukturno semantychnyi ta semantyko-stylistychnyi analiz / T. O. Pravdun // Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"]. Ser.: Filolohichna. – 2013. – Vyp. 39 – S. 196-200.*
6. *Tsviak L.V. Suchasna prykordonna terminolohiia: osoblyvosti utvorennia ta perekladu / L.V. Tsviak // Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii. – 2013. – Vyp. 11. – S. 357–365.*
7. *Frontex. Common Core Curriculum. EU Border Guard Basic Training. – Warsaw, Poland, 2012. – 270 p.*